

240 LAT BOHATERSKIEGO WYSTĄPIENIA POSŁA TADEUSZA REYTANA NA SEJMIE ROZBIOROWYM

21 kwietnia 1773 roku Poseł nowogródzki Tadeusz Rejtan wygłosił pełne dramatyzmu przemówienie w Sejmie Rozbiorowym dotyczące sprzeciwu wobec I rozbioru Polski.

Tadeusz Rejtan Poseł Nowogródzki

Na pierwszej sesji sejmowej 19 kwietnia 1773 roku wraz z Samuelem Korsakiem i Stanisławem Bohuszewiczem sprzeciwiał się zawiązaniu na sejmie konfederacji pod przewodnictwem Adama Ponińskiego, umożliwiającej zatwierdzenie traktatu I rozbioru Polski. Po jego dokonaniu, miał uniemożliwić wyjście sygnatariuszom rozbioru, wołając do nich: "Chyba po moim trupie!"-Stanowisko jego zgodne było z instrukcją, jaką otrzymał przy wyborze na posła na swoim sejmiku w Nowogródku: *bronąć całości Polski z narażeniem życia i mienia*. Oparł się na tym, że uniwersały królewskie zwołały sejm wolny, a alternata laski przypadła wówczas na prowincję litewską. Przestrzegał zasad ścisłego legalizmu, nie dążąc do zerwania obrad, wysuwał jako jedyne żądanie wybór marszałka. Opór Reytana

poparł Korsak, inni posłowie litewscy oraz niektórzy koronni (głównie łączyccy). Wziął w ręce drugą laskę, przygotowaną dla marszałka konfederacji litewskiej, i usiadł na taborecie marszałka oświadczając, że może być takim samym samozwańczym marszałkiem jak Poniński, doprowadzając do ustąpienia tego ostatniego z miejsca przydziałnego. 20 kwietnia wniesiono do grodu akt konfederacji i ustanowiono jej sądy, przed które pozwano Reytana. W obliczu nieprzyjęcia przez Reytana pozwu sąd konfederacji skazał go wyrokiem zaocznym (kondemnata) jako *wzburzydela pokoju powszechnego i buntownika przeciw ojczyźnie* na kary kryminalne i konfiskatę dóbr. 21 kwietnia gród warszawski z rozkazu Ponińskiego nie przyjął manifestu Reytana i Korsaka przeciw bezprawnemu pozowaniu Reytana. Mocarstwa rozbiorcze wydały notę, żądającą opróżnienia sali poselskiej, jednak Reytan, Korsak i Bohuszeicz cały czas jej nie opuścili. Usiłując zatrzymać na sali posłów, którzy po ogłoszeniu solwowania sesji udawali się do wyjścia Reytan stanął w drzwiach rozkrzyżowawszy ręce, zaklinając na miłość Boga i ojczyzny, padł na ziemię wołając, żeby deptali jego ciało. Posłowie przechodzili przez leżącego.

Jan Matejko: Rejtan

22 kwietnia Reytan wyczerpany fizycznie i nerwowo po 36 godzinach przebywania bez jedzenia opuścił salę sejmową. Uzyskał na piśmie gwarancję od posłów mocarstw rozbiorczych, że nie podlegać będzie represjom i że kondemnata na nim zostanie skasowana. Po sejmie rozbiorowym, Reytan wyjechał na Litwę i według tradycji rodzinnej popadł w obłęd, w wyniku czego 8 sierpnia 1780 roku popełnił samobójstwo. Nie założył rodziny. Prawdopodobnie odebrał sobie życie w swojej rodzinnej Hruszówce kalecząc się szkłem.

Wkrótce po śmierci rozpowszechnił się w Polsce kult jego postaci. Portrety Reytana pojawiały się na licznych rycinach jako symbol prawdziwego patrioty. Sejm Czteroletni uczcił pamięć Tadeusza Reytana, zawierając to w następujących słowach: „Mój król, za zgodą skonfederowanych Rzeczypospolitej stanów, w tej porze, gdzie przywróceniem się Rządu Rzeczypospolitej (...) mamy wdzięczną czułość długiem pamięci tego szanownego Polaka”¹

Sejm Rozbiorowy – sejm skonfederowany działający w latach 1773-1775, powołany przez trzy ościennie mocarstwa zaborcze: Rosję, Prusy i Austrię, w celu zatwierdzenia cesji terytorium Rzeczypospolitej w czasie I rozbioru Polski. Sejm ten został zwołany na 19 kwietnia 1773 roku, na wcześniejsze żądanie ambasadora rosyjskiego Otto Magnusa von Stackelberga, posła pruskiego Gédéona Benoît i austriackiego Karla Reviczky`ego, którzy zamierzali przeprowadzić legalizację rozbiorów przez sejm. Jednocześnie mocarstwa utworzyły wspólny fundusz korupcyjny, z kasy którego miano opłacać przychylność posłów i senatorów. Już 16 kwietnia, 60 przekupionych posłów i 9 senatorów zawiązało konfederację, by nie dopuścić do jego zerwania i łatwiejszego przeforsowania akceptacji traktatów podziałowych. Marszałkiem konfederacji koronnej został Adam Poniński, całkowicie oddany Rosji. Jako marszałka konfederacji Wielkiego Księstwa Litewskiego wyznaczono Michała Hieronima Radziwiłła. Obradom sejmu przewodniczył Poniński, który jako jurgieltnik otrzymywał z ambasady rosyjskiej stałą roczną pensję w wysokości 24 000 dukatów. Obradujący na Zamku Królewskim w Warszawie otoczeni zostali asystą wojska rosyjskiego. Posłowie Tadeusz Reytan i Samuel Korsak stanęli na czele opozycji przeciwko sejmowi pod wężem konfederacji i marszałkowi Ponińskiemu. Wsparli ich posłowie: Franciszek Jerzmanowski, Stanisław Kożuchowski, Rupert Dunin, Jan Tymowski, Józef Zaremba, Michał Radoszewski, Ignacy Suchecki, Tadeusz Wołodkowicz, Stanisław Bohuszewicz. Nikły opór ostatecznie złamały egzekucje wojskowe w domach oponentów, groźba rozszerzenia rozbiorów o centralne ziemie Polski i spalenia Warszawy w przypadku jego kontynuacji. Sejm wyłonił ze swojego grona 99-osobową delegację, składającą się z całkowicie zaufanych i kontrolowanych przez państwa ościennie posłów i senatorów, której zadaniem było podpisanie traktatów cesyjnych. 18 września 1773 roku delegacja podpisała traktaty podziałowe z przedstawicielami mocarstw.

30 września sejm zatwierdził traktat podziałowy. Wprowadził też zmiany ustrojowe, powołując Radę Nieustającą przy królu, jako pierwowzór gabinetu ministrów, a także Komisję Edukacji Narodowej. Ponadto ustalił jednolity podatek, przywrócił cła generalne, ograniczył w znacznym stopniu władzę hetmanów i unowocześnił strukturę wojska. Szlachta uzyskała prawo zajmowania się handlem, rzemiosłem i bankowością, wreszcie zapowiedziano ulżenie doli chłopstwa. W marcu 1775 podpisany został bardzo niekorzystny dla Rzeczypospolitej traktat handlowy z Prusami, który na wiele lat osłabił polski handel bałtycki. 11 kwietnia 1775 roku sejm zakończył swoją działalność na niekorzyść Polski.

OPRACOWANIE WŁASNE: RYSZARD JAŚKOWSKI

WYKORZYSTANO: WIKIPEDIA